

راه آفتاب

سیره او احسان فراوان بود. امام به تنگدستان، در نهان صدقه می داد و این کار را بیشتر در شب‌های تاریک به انجام می‌رساند، تا احسانش، شرمندگی نیازمند را در پی نداشته باشد.
علی بن عیسی اربلی، کشف الغمه، ج ۲، ص ۳۱۶.

روزی حلالم آرزوست...

جواد محدثی

شناسنامه: محدثی، جواد، ۱۳۳۱. عنوان و نام پدیدآور: روزی حلالم آرزوست... / جواد محدثی؛ تهیه: معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی آستان قدس رضوی. مشخصات اثر: مشهد، انتشارات قدس رضوی، ۱۳۹۲. فروست: رهنما ۱۰۱. شابک: ۶-۱۴۱-۲۹۹-۶۰۰-۹۷۸. وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا. یاداشت: کتابنامه. موضوع: رزق و روزی - جنبه‌های مذهبی - اسلام - حلال و حرام. شناسه افزوده: آستان قدس رضوی، معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی. رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۲ ۳۳۹/م۳۹۹. رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۴۲. شماره کتابشناسی ملی: ۳۳۴۶۷۰۹

۱۰۱

نام اثر : روزی حلالم آرزوست...

نویسنده : جواد محدثی

تهیه : اداره پاسخ‌گویی به سؤالات دینی آستان قدس رضوی

تولید : اداره تولیدات فرهنگی آستان قدس رضوی

چاپ هفتم : ۱۳۹۸ شماره‌گان : ۱۰۰۰ نسخه قیمت : ۱۰۰ ۰۰۰ ریال

ناشر : انتشارات قدس رضوی شابک : ۶-۱۴۱-۲۹۹-۶۰۰-۹۷۸

به کوشش : محمدحسین پورامینی

ویراستار : سیدحمید حیدری‌ثانی

مدیر هنری : مریم سادات منصوری

نشانی: مشهد، حرم مطهر، صحن جامع رضوی، ضلع غربی، بین باب‌الهادی علیه السلام و صحن غدیر، مدیریت فرهنگی. صندوق پستی: ۳۵۱-۹۱۷۳۵ تلفن: ۰۵۱-۳۲۰۲۵۶۹ سامانه پیامکی دریافت پیشنهادها و انتقادهای: ۳۰۰۰۸۰۲۲۲۲

فهرست

۹	درآمد
۱۱	فصل اول: تلاش برای تأمین معاش
۱۷	فصل دوم: روزی حلال
۲۵	فصل سوم: روزی حرام
۳۳	فصل چهارم: دنیا و آخرت باهم
۴۱	فصل پنجم: افزایش روزی
۴۳	۱. خواستن از خدا
۴۴	۲. سحرخیزی
۴۵	۳. نیکی و دست‌ودل‌بازی
۴۶	۴. خوش اخلاقی
۴۶	۵. با وضو بودن
۴۷	۶. امانت‌داری
۴۷	۷. دعا برای دیگران
۵۱	فصل ششم: حلال خوار برنده و حرام خوار بازنده
۵۹	سخن آخر

روزی حلالم آرزوست...

؟ دریچه

در این نوشتار، در فرصتی اندک، به دنبال پاسخ به این پرسش‌هاییم:

۱. رزق چیست؟
۲. روزی حلال چیست و از چه راه‌هایی به آن دست می‌یابیم؟
۳. دیدگاه اسلام دربارهٔ تأمین معاش چیست؟
۴. چه کنیم تا روزی مان افزون شود؟
۵. آسیب درآمدهای حرام به زندگی ما چیست؟
۶. آثار روزی حلال چیست؟

درآمد

یکی از نام‌های خداوند رزاق است؛ یعنی روزی‌دهنده. رزق و روزی، سهم و بهره‌ما از مواهب طبیعی و آفریده‌ها و نعمت‌های الهی است که در زندگی، از آغاز تولد تا پایان عمر از آن‌ها استفاده می‌کنیم. خداوند روزی‌رسان بندگان خویش است؛ ولی این روزی را به‌مقدار تلاششان به آنان می‌دهد. اگر بعضی‌ها وسعت رزق دارند یا برخی در تنگنای معیشتی قرار می‌گیرند و زندگی‌شان به‌سختی می‌گذرد، قسمتی از این وضعیت نتیجه‌چگونگی تلاششان برای تأمین معاش است و چگونگی به‌کارگیری فکر، توان، استعدادهای جسمی و فکری‌شان. البته بخشی هم تقدیر و تدبیر الهی است. گاه خداوند متعال صلاح برخی را در آن می‌داند که نعمت چندانی نداشته باشند تا به گناه و فساد و طغیان کشیده نشوند. البته عوامل ناپیدای دیگری هم وجود دارد که از فکر ما بیرون است.

پنجره

وظیفه‌ما، کوشش برای تأمین معاش خود و خانواده‌مان است.

این کار از نظر متون دینی، بسیار ارزشمند و مقدس است و نوعی جهاد به شمار می‌رود؛ البته به شرط اینکه کاری مشروع و مجاز باشد و از راه‌های کسب درآمد حلال و خدایسند و قانونی و شرافتمندانه رفته باشیم.

از این رو در بحث دربارهٔ روزی، روزی حلال و روزی حرام و حرام‌خواری و حلال‌خواری مطرح است. چنین نیست که مجاز باشیم به هر کاری دست بزنیم تا ثروتی به چنگ آوریم. هر نوع درآمدی حلال نیست و نمی‌توانیم از آن استفاده کنیم. بی‌شک بعضی راه‌های ثروت‌اندوزی حرام است. حرام‌خواری، هم در دنیا پیامدهایی ناگوار دارد و هم در آخرت. حرام‌خواری مؤاخذه و عذاب اخروی را در پی دارد. از خداوند باید روزی حلال بطلبیم و در این راه بکوشیم.

در این جزوهٔ مختصر، با واکاوی رهنمودهای پیشوایان دینی، به ابعاد مختلف این مسئله پرداخته‌ایم. امیدواریم برای شما خوانندگان، سودمند و راهگشا باشد.

تلاش برای تأمین معاش

فصل اول

دنیا در نگاه اسلام، ابزار است نه هدف. به‌خلاف آنان که دین را برای آخرت می‌دانند، نه دنیا و به‌خلاف آنان که اسلام را آیینی می‌پندارند که با معاش مردم بیگانه است و فقط برای آبادکردن خانهٔ آخرت مردم آمده است، دین خدا برای تأمین دین و دنیای بندگان خداست. در دعایی قرآنی آمده است:

﴿رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾^۱

پروردگارا، به ما در دنیا نیکی و در آخرت هم نیکی عطا کن و ما را از عذاب و آتش جهنم نکه دار.

پیامبر خدا ﷺ می‌فرماید:

الْكَادُّ عَلَى عِيَالِهِ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ.^۲
تلاش‌کننده برای تأمین زندگی خانواده‌اش، مانند جهادکننده در راه خداست.

۱. بقره، ۲۰۱.

۲. بحارالانوار، ج ۱۰۰، ص ۱۳.

دلیل این سخن روشن است: زندگی شرافتمندانه در سایهٔ توانگری و تلاش ممکن است. آنان که به فقر و فلاکت دچارند، چه بسا در پی دزدی و دست‌درازی به مال دیگران بروند و دچار گناه شوند؛ اما کسانی که می‌کوشند از دسترنج خویش زندگی خود را بگذرانند و محتاج این و آن نباشند، عزیز و سربلندند.

هر که نان عمل خویش خورد منت حاتم طائی نبرد

پنجره

کسی به نام ابن‌ابی‌یعفور به امام صادق علیه السلام گفت: «ما دنیا را دوست داریم.» امام پرسید: «دنیا را برای چه می‌خواهی؟» گفت: «تا با آن ازدواج کنم؛ به سفر حج بروم؛ برای خانواده‌ام خرج کنم؛ به دوستان و برادرانم نیکی کنم و صدقه بدهم.» امام فرمود: «این از دنیا نیست؛ این از آخرت است.»^۱

در این نگاه، دنیایی که وسیلهٔ نیکی به دیگران باشد و در رفع نیازهای خود و خانواده صرف شود و تلاشی که برای تأمین معاش باشد، دنیا نیست؛ بلکه آخرت است. چنین کاری دنیاطلبی به شمار نمی‌رود؛ بلکه آخرت‌طلبی است؛ البته به شرط اینکه از راه حلال باشد و در راه حلال صرف شود.

۱. بحار الانوار، ج ۷۰، ص ۱۰۶.

شهید مطهری در کتاب *سیری در نهج البلاغه* در بحث مفید و جامعش درباره دنیا و دنیاپرستی، دنیا را به دنیای خوب و بد تقسیم می‌کند. او با استناد به *نهج البلاغه* چنین می‌نویسد:

مردم در دنیا از نظر عمل و هدف دو گونه‌اند: یکی تنها برای دنیا کار می‌کند و هدفی ماورای امور مادی ندارد. سرگرمی به امور مادی و دنیوی او را از توجه به آخرت باز داشته است؛ چون غیر از دنیا چیزی نمی‌فهمد و نمی‌شناسد. همواره نگران آینده بازماندگان است که چگونه وضع آنان را برای بعد از خودش تأمین کند؛ اما هرگز نگران روزهای سختی که خود در پیش دارد، نیست. یک نفر دیگر آخرت را هدف قرار می‌دهد. تمام کارهایش برای آن هدف است؛ اما دنیا خودبه‌خود به او روی می‌آورد. نتیجه این است که بهره دنیا و آخرت را توأمأً احراز می‌کند و مالک هر دو خانه می‌گردد. چنین کسی صبح می‌کند، درحالی که آبرومند نزد پروردگار است و هرچه از خدا بخواهد، به او اعطا می‌کند.^۱

در توصیه‌های لقمان به فرزندش آمده است: «فرزندم، در دنیا آن‌گونه وارد نشو که به آخرت تو زیان برساند و دنیا را همچنان ترک نکن که سربار مردم باشی.»^۲ در سخنان امام کاظم علیه السلام نیز چنین می‌خوانیم:

برای خودتان بهره‌ای از دنیا قرار دهید، به این صورت که آنچه

۱. مرتضی مطهری، *سیری در نهج البلاغه*، ص ۳۰۹.

۲. *بحار الانوار*، ج ۷۰، ص ۱۲۴.

دل‌تان می‌خواهد، از راه حلال تأمین کنید، به شرط اینکه به مروت
شما لطمه نزنند و اسراف نباشد و با چنین بهره‌وری از حلال دنیا،
بر دین‌داری خویش نیرو و توان یابید.

نیز در روایات آمده است:

لَيْسَ مَتًّا مَنْ تَرَكَ دُنْيَاهُ لِآخِرَتِهِ وَلَا آخِرَتَهُ لِدُنْيَاهُ.^۱
کسی که دنیایش را برای دینش ترک کند یا دینش را برای
دنیایش، از ما نیست.

همان‌گونه که تنبلی و سستی و بیکاری و بی‌حالی ناپسند است، حرص
و آز و افزون‌خواهی و دنیازدگی هم ناپسند است. در این میان راه میانه
آن است که انسان تلاشی مقدس و خداپسندانه برای تأمین زندگی خود
بکند؛ کار را عار نداند و دنیا را ابزاری برای آبادی آخرت سازد تا هم خود
بهره ببرد و هم به دیگران بهره رساند.

« خلاصه

کوشش برای تأمین زندگی و کار صحیح و مشروع برای
کسب روزی حلال عبادت است. خداوند چنین کسانی را
دوست دارد و به آنان پاداش می‌دهد.

۱. بحار الانوار، ج ۷۵، ص ۳۲۱.

روزی حلال

فصل دوم

مهم‌ترین اصل درآمد و روزی، حلال و طیب بودن آن است.^۱ خداوند در قرآن بارها با تعبیر «طَيِّبَاتٍ مَا رَزَقْنَاكُمْ» بر پاکیزه و حلال بودن رزق الهی تأکید کرده و آنچه روزی بندگان قرار داده، طیب شمرده^۲ و فرموده است:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ﴾^۳

ای مردم، از آنچه در زمین است، حلال و پاکیزه را بخورید و از گام‌های شیطان پیروی نکنید.

آیه شریفه این را می‌رساند که رهاکردن روزی حلال خدا و رفتن در پی محرمت و درآمدهای نامشروع و کسب‌های حرام، دنباله‌روی از شیطان است.

۱. «كُلُوا مِمَّا غَنَمْتُمْ حَلَالًا طَيِّبًا» (انفال، ۶۹).

۲. از جمله در این آیات: مائده، ۸۸؛ نحل، ۱۱۴؛ بقره، ۱۷۲ و ۱۷۳؛ مائده، ۴؛ اعراف، ۱۶۰؛ اسراء، ۷۰؛ جائیه، ۱۶؛ طه، ۸۱.

۳. بقره، ۱۶۸.

پنجره

روزی وقتی حلال خواهد بود که انسان هم به حلال بودن و حرام بودن توجه کند؛ هم در پی کسب درآمد حلال باشد؛ هم درآمدهای حرام را بشناسد و از آنها بپرهیزد.

لازمه این کار، آشنایی با فقه و احکام شرع و دانستن حکم خدا درباره کسب و کار است. از این رو در روایاتی تأکید شده است مسلمان باید پیش از پرداختن به دادوستد که یکی از راه‌های کسب روزی است، فقه حرام و حلال را بداند تا تجارت و درآمدش حرام نباشد و به حرام نیفتد. حضرت علی علیه السلام بارها به بازرگانان و کاسبان توصیه می‌فرمود:

يَا مَعْشَرَ التُّجَّارِ، الْفِقْهُ ثُمَّ الْمَتْجِرَ، الْفِقْهُ ثُمَّ الْمَتْجِرَ، الْفِقْهُ ثُمَّ الْمَتْجِرَ.^۱

ای جماعت کسبه و تجار، اول فقه، بعد تجارت؛ اول فقه، بعد تجارت؛ اول فقه، بعد تجارت.

پنجره

طلب روزی حلال، در روایات پرشماری، عبادت به شمار آمده است. این البته کاری دشوار ولی بارز است؛ به خصوص در این زمان که شیوه‌هایی نو برای پول درآوردن ایجاد شده

۱. میزان الحکمه، حدیث ۲۰۳۴.

است. این راه‌های جدید گاه با حرام درآمیخته است و پرهیز از آن، تقوا و خداترسی می‌طلبد؛ چون که وسوسه پول‌دارشدن آدمی را رها نمی‌کند و گاهی می‌لغزاند.

پیامبر خدا ﷺ می‌فرماید:

الْعِبَادَةُ سَبْعُونَ جُزْءًا أَفْضَلُهَا طَلَبُ الْحَلَالِ.^۱

عبادت هفتاد بخش است و برترین آن طلب حلال است.

امام کاظم علیه السلام در حدیثی می‌فرماید: «هرکس روزی را از راه حلال طلب کند تا به خود و خانواده‌اش رسیدگی کند، همچون کسی است که در راه خدا جهاد کرده است.»^۲ نیز شخصی به نام محمدبن هارون می‌گوید: «به امام‌هادی علیه السلام عرض کردم از پدران بزرگوار شما روایت شده است: 'روزگاری بر مردم خواهد آمد که هیچ‌چیز کمیاب‌تر از برادر همدم و یک درهم حلال نخواهد بود.'» حضرت فرمود: «آری، البته آنچه کمیاب است، یافت می‌شود؛ ولی تو در زمانی هستی که هیچ‌چیز دشوارتر از یک درهم حلال نیست یا یک برادر دینی خالص و خدایی یافت نمی‌شود.»^۳

محمدبن منکدر می‌گوید: نیم‌روزی گرم در باغستان‌های اطراف مدینه، امام‌باقر علیه السلام را دیدم که در مزرعه خود، کنار نهر کار می‌کرد و عرق می‌ریخت؛ درحالی‌که غلامانش هم همراهش بودند. پیش خود

۱. ثواب الاعمال و عقابها، ص ۳۸۵؛ بحار الانوار، ج ۱۰۰، ص ۷.

۲. بحار الانوار، ج ۱۰۰، ص ۷.

۳. بحار الانوار، ج ۱۰۰، ص ۱۰.

گفتم فرصت مناسبی است تا او را نصیحت کنم که چرا با این سن و سال، در هوای گرم دنبال دنیا است. پیش رفتم و به او گفتم: «خدا خیرت دهد، شما که از بزرگان و پیران قریشی؛ با این حال به دنبال دنیا هستی؟! اگر عزرائیل در همین حال به سراغت آید، چه می‌کنی؟» حضرت فرمود: «اگر عزرائیل در همین حال برای گرفتن جانم بیاید، به خدا قسم که مرگ در این حالت برایم مطلوب است؛ چون در حال عبادت خدا هستم؛ کار می‌کنم تا زندگی خود را تأمین کنم و به تو و امثال تو محتاج نباشم. وقتی باید بترسم و نگران باشم که در حال انجام گناهی از گناهان خدا، مرگ به سراغم آید.» به حضرت گفتم: «رحمت خدا بر تو باد. می‌خواستم تو را موعظه کنم؛ تو مرا موعظه کردی.»^۱

این حدیث نمونه‌ای از سیره بزرگان دین را بازگو می‌کند. از این حدیث درمی‌یابیم که اولاً کار عار نیست؛ ثانیاً کار برای تأمین معاش و کسب روزی حلال، طاعت خدا و عبادت به شمار می‌آید و کارگران و زحمت‌کشان، عزیزان خدایند. نیز در حدیث آمده است:

مَنْ أَكَلَ مِنْ كَدِّ يَدِهِ حَلَالًا فَتَحَ لَهُ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ يَدْخُلُ مِنْ أَيِّهَا شَاءَ.^۲

هر کس از دسترنج حلال خویش بخورد، خداوند درهای بهشت را به رویش می‌گشاید تا از هر کدام که خواست، وارد بهشت شود.

۱. بحار الانوار، ج ۱۰۰، ص ۹.

۲. بحار الانوار، ج ۱۰۰، ص ۱۰.

از سلمان فارسی پرسیدند: «چه کاری برتر است؟» گفت: «ایمان به خدا و به دست آوردن نان حلال.»^۱

« خلاصه

به دست آوردن روزی حلال، هم واجب است و هم عبادت به شمار می‌رود. تلاش در این راه موجب رضای خداوند است و کار برای روزی حلال همچون جهاد در راه خداست.

۱. بحار الانوار، ج ۱۰۰، ص ۱۷.

روزی حرام

فصل سوم

آنچه خداوند برای استفاده بشر آفریده است، پاکیزه است. نیز آنچه برای انسان می‌پسندد، این است که از راه حلال و صحیح باشد و به حرام در نیامیزد؛ چون خوردن مال حرام و لقمه حرام و درآمدهای نامشروع، دنیا و آخرت انسان را تباہ می‌سازد و آثار سوء آن در زندگی خود انسان و نسل و فرزندان او باقی می‌ماند. در قرآن می‌خوانیم:

﴿أَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَ حَرَّمَ الرِّبَا﴾^۱

خداوند دادوستد را حلال و ربا را حرام کرده است.

تا وقتی راه حلال و مشروع برای کسب روزی وجود دارد، چرا به سراغ حرام برویم؟ چرا حلال خدا را به حرام تبدیل کنیم؟ خداوند متعال در آیین اسلام، طیبات را حلال کرده و خبایث را حرام ساخته است.^۲ در آیات قرآن به خوردنی‌های حلال اشاره شده و بعضی حیوانات و پرندگان هم حرام شمرده شده است.^۳

۱. بقره، ۲۷۵.

۲. ﴿يَحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتُ وَ يَحْرَمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثُ﴾ (اعراف، ۱۵۷).

۳. مانند، ۱ و ۹۶ و ۴۰ حج: ۳۰؛ نحل، ۱۱۶.

مگر خوردنی‌های حلال و نوشیدنی‌های حلال کم است که بعضی سراغ حرام‌خواری و حرام‌نوشی می‌روند؟ این، ناسپاسی در برابر نعمت‌های خداوند است. مگر لذت و تفریح حلال وجود ندارد که کسانی تنها از راه حرام و گناه دنبال لذت‌اند؟

در احکام دینی، مجموعه‌ای از کارها حرام شمرده شده است و خدا انسان را برای آن‌ها، بازخواست خواهد کرد. آنچه از راه سرقت، کم‌کاری، کم‌فروشی، گران‌فروشی، رشوه، ربا، تقلب، غصب، قاچاق، فروش مواد مخدر، احتکار، فریب، جعل، دروغ و... به دست می‌آید، از درآمدهای حرام است. مؤمن نباید زندگی خویش را به آن‌ها بیالاید؛ مال حرام را وارد زندگی خود کند و به همسر و فرزندانش از اموال نامشروع، غذا و لباس و چیزهای دیگر بدهد و بخوراند.

دادوستد و کسب‌وکار یکی از راه‌های خوب طلب روزی است؛ ولی همین تجارت در صورت غفلت، به حرام درآمخته می‌شود. پیامبر خدا ﷺ می‌فرماید:

مَنْ بَاعَ وَ اشْتَرَى فَلْيَجْتَنِبْ حَمْسَ خِصَالٍ وَ إِلَّا فَلَا يَبِيعَنَّ وَ لَا يَشْتَرِيَنَّ الرَّبَا وَ الْحَلْفَ وَ كِتْمَانَ الْعَيْبِ وَ الْمَدْحَ إِذَا بَاعَ وَ الدَّمَ إِذَا اشْتَرَى.^۱

۱. النخصال، ج ۱، ص ۲۸۶.

هرکس خریدوفروش می‌کند، از پنج کار بپرهیزد؛ وگرنه وارد دادوستد نشود: ربا، قسم دروغ، پوشاندن عیب در اجناس، تعریف جنس هنگام فروش، بدگویی از جنس هنگام خرید.

این‌ها گوشه‌ای از شیوه‌های ناپسند و نادرست در معاملات است که هم به زیان مشتری است و هم موجب فریب خوردن او می‌شود. راه‌ها، روش‌ها، حقه‌ها و فریب‌های دیگری نیز هست که دغل‌بازان به آن رو می‌آورند. خداوند کم‌فروشان را با عنوان «مطفین» نکوهش کرده است. سوره‌ای به همین نام در قرآن هست که می‌فرماید: «وای بر کم‌فروشان.» در این سوره، خداوند امت‌هایی را نکوهش می‌کند که اهل فساد مالی بودند. در قیامت آنان که زندگی‌شان از راه حرام بوده و روزی حرام به دست آورده و ثروت‌های نامشروع برای ورثه بر جای گذاشته‌اند، دچار حسرت خواهند شد.^۱ پیامبر اعظم ﷺ می‌فرماید:

مَنْ لَمْ يُبَالِ مِنْ أَثْنٍ يَكْتَسِبُ الْمَالَ لَمْ يُبَالِ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ
أَيْنَ أَدْخَلَهُ النَّارَ.^۲

کسی که درباره‌ی درآمدهایش بی‌مبالات و بی‌خیال است، خداوند هم بی‌خیال خواهد بود که او را از هر دری که بخواهد، وارد دوزخ کند.

۱. نهج البلاغه، حکمت ۴۲۹.

۲. بحار الانوار، ج ۱۰۰، ص ۱۳.

بی‌خیالی دربارهٔ اینکه درآمد از چه راهی به دست می‌آید، عذاب الهی را در پی دارد. بی‌انصافی در دادوستد، ظلم به مشتری، احتکار اجناس و گران‌فروشی از جملهٔ راه‌های کسب حرام است.

این داستان به‌خوبی بیانگر بدی این‌گونه معاملات است: امام‌صادق علیه السلام غلامی داشت به‌نام مصادف. هزار دینار به او داد و فرمود: «آماده شو و برای سفر تجاری به مصر برو. عیال و خانواده‌ام زیاد شده‌اند و باید بر تلاش معیشتی خود بیفزاییم.» غلام اجناسی تهیه کرد و همراه کاروانی به مصر رفت. نزدیک مصر که شدند، باخبر شدند که آن کالا در مصر نیست. باهم عهد بستند که اجناس را گران بفروشند تا سود بیشتری به دست بیاورند. وقتی که تجارت کردند و پول اجناس را گرفتند، به مدینه برگشتند. مصادف خدمت امام رسید و دو کیسهٔ پول تقدیم کرد که در هر کدام هزار دینار بود و گفت: «سرورم یک کیسه که سرمایهٔ ما بود؛ کیسهٔ دیگر سودی است که برده‌ایم.» حضرت فرمود: «این سود خیلی زیاد است. مگر چه کرده‌اید؟» وی ماجرا را نقل کرد که هم‌قسم شدند اجناس را به دو برابر قیمت بفروشند. حضرت فرمود: «سبحان‌الله، هم‌قسم می‌شوید که در دادوستد با گروهی از مسلمانان، دینار به دینار [دو برابر] بفروشید؟!» سپس یکی از دو کیسه را برداشت و فرمود: «این سرمایهٔ من که به تو داده‌ام و ما را به این سود [که از راه بی‌انصافی و گران‌فروشی به دست آورده‌ای]، احتیاجی نیست.» آنگاه فرمود: «ای مصادف، شمشیرزدن و پیکار در میدان آسان‌تر از طلب

روزی حلال است.»^۱

اموال نامشروع و درآمدهای حرام، خیر و برکت ندارد. حرام‌خواری سبب تباه‌شدن اعمال می‌شود و توفیق عبادت را از انسان می‌گیرد. پیامبر خدا ﷺ می‌فرماید:

امت من در دنیا سه گروه‌اند: گروه اول آنان که ثروت‌اندوزی را دوست ندارند و از احتکار به‌دورند و از دنیا به‌اندازه‌ای قناعت می‌کنند که زندگی‌شان بگذرد. آنان در قیامت ایمن و آسوده از غم و اندوه‌اند. گروه دوم آنان که کسب مال از راه پاک و صحیح را دوست دارند تا به‌وسیله آن صلوة رحم کنند؛ به دیگران کمک و احسان کنند و به فقرا رسیدگی کنند. آن‌ها از درآمد حرام می‌پرهیزند و حقوق الهی را که در اموالشان است، ادا می‌کنند. با اینان اگر در روز قیامت سخت‌گیری شود، گرفتار می‌شوند؛ ولی اگر آسان گرفته و بخشوده شوند، سالم می‌مانند. گروه سوم آنان‌اند که دوست دارند از حلال و حرام ثروت بیندوزند و حقوق واجب الهی را هم نمی‌پردازند و اگر انفاق هم کنند، اسراف می‌کنند و اگر خرج نکنند، از روی بخل است.^۲

نیز در حدیث دیگری از آن حضرت آمده است:

۱. میزان الحکمه، حدیث ۴۲۹۳، به نقل از فروع کافی.

۲. بحار الانوار، ج ۱۰۰، ص ۱۷.

الْعِبَادَةُ مَعَ أَكْلِ الْحَرَامِ كَالْبِنَاءِ عَلَى الرَّمْلِ.^۱
عبادت با حرام‌خواری، همچون ساختن ساختمان بر روی شن‌زار
[یا بنا بر روی آب] است.

یعنی چنین عبادت‌هایی باقی نمی‌ماند و سودی به‌حال انسان ندارد. مال
حرام بی‌برکت است.

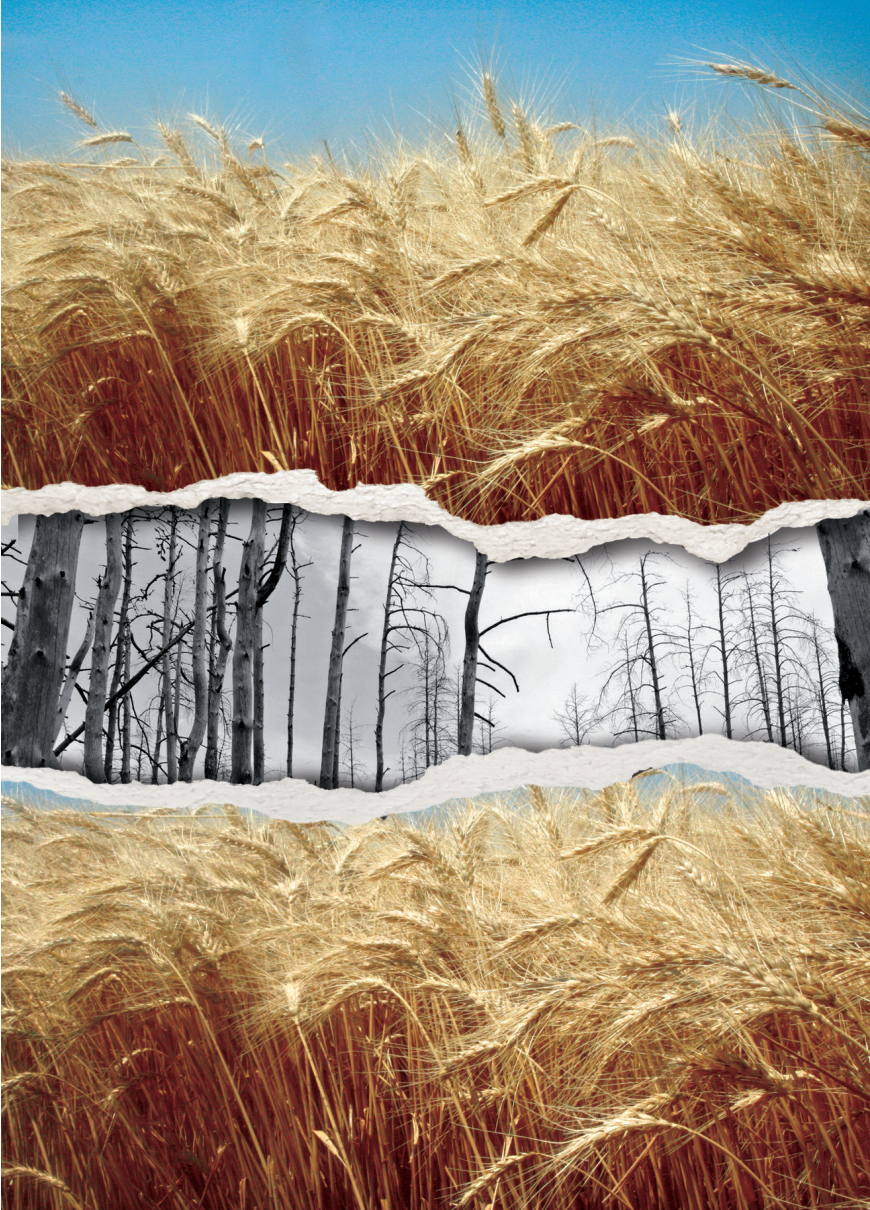
« خلاصه

کسب روزی وقتی ارزش دارد که از راه حلال باشد. درآمدهای
نامشروع محاسبه الهی را در پی دارد و عبادت‌های انسان را
خراب می‌کند. مسلمان باید جداً از آمیختن زندگی‌اش به مال
حرام بپرهیزد و به عواقب سوء درآمدهای حرام بیندیشد.

دنیا و آخرت باہم

فصل چہارم

دین اسلام تلاش برای زندگی خوب و رفاه نسبی و بی‌نیازی از دیگران را تشویق کرده است. خداوند نعمت‌های دنیا را برای بندگان مؤمن و خوب آفریده است. چرا باید فاسقان و گنهکاران از نعمت‌ها و مواهب زندگی لذت ببرند؛ ولی اهل تقوا محروم باشند؟

پنجره

نکته مهم، حرکت روی خط ایمان و تقواست. به دست آوردن روزی حلال و مصرف آن در راه درست و خداپسند، هرگز دنیابپرستی به شمار نمی‌آید. ثروت و تلاش اقتصادی وقتی ناپسند است که از راه غیرحلال به دست آید و در راه غیرمجاز هزینه شود. از این رو تأمین دنیا و رفاه و ثروت وقتی به آخرت ما ضرر نزند و گناه نباشد، هیچ اشکالی ندارد.

همچنان که پیش‌تر اشاره شد، دعای مؤمن و خواسته‌اش از درگاه خدا، باید حسنه دنیا و آخرت و طلب روزی حلال باشد. گاهی دنبال دنیا رفتن، به آخرت ما ضرر می‌رساند. چنین دنیایی ناپسند است. گاهی تلاش مادی و اقتصادی ما را به انجام کارهای نیک، خدمت، احسان به بندگان

خدا و دست‌گیری از محرومان کمک می‌کند. چنین فعالیتی ارزشمند است. پس می‌توان دنیا و آخرت را باهم داشت و این در صورتی است که پای خود را از دایرهٔ حلال بیرون نگذاریم و به وسوسهٔ درآمد‌های گناه دچار نشویم؛ چون که دنیا فریبنده است و شیطان فریب‌کار.

امام علی علیه السلام می‌فرماید: «اگر دین خود را تابع دنیایت قرار دهی، هم دینت را تباه ساخته‌ای و هم دنیایت را و در آخرت از زیان‌کارانی. اگر دنیای خود را تابع دینت قرار دهی، هم به دنیایت می‌رسی، هم دینت را حفظ کرده‌ای و هم در آخرت از رستگاران خواهی بود.»^۱ و این یعنی جمع دنیا و آخرت.

پنجره

بهره‌وری از دنیا اشکال ندارد. آنچه بد است، فریب دنیا را خوردن و دل‌باختهٔ دنیا شدن است که آدمی را به گناه و فساد می‌کشاند. چه بسا کسانی که دنیای خود را آباد می‌کنند؛ ولی آخرتشان خراب است. خانهٔ آخرت را باید در همین دنیا ساخت و دنیا را وسیلهٔ آبادی آخرت قرار داد. اگر در آیات و روایات از دنیا نکوهش شده است، چون دنیا فریب‌دهنده و بازدارندهٔ از آخرت و بهشت است.

امیرمؤمنان علیه السلام در مثالی زیبا می‌فرماید:

کسی که فریب دنیا را می‌خورد، همچون گروهی است که در منزلگاهی سرسبز و خرم باشند و بخواهند [بر اثر مرگ] به سرزمینی خشک بروند که آب و آبادانی ندارد. برای چنین کسانی، جداشدن از این خانه و سرزمین و کوچ کردن به جای خشک و ویران بسیار دردناک است. در مقابل، آنان که دنیا را خوب شناخته باشند و به آن دل نبندند، مثل گروه مسافری می‌مانند که از ویرانه به آبادی و از جای خشک و بی‌آب، به سرزمینی خرم و سرسبز می‌روند. از این رو سختی‌های راه و کوچ برایشان خوشایند است و بسیار دوست دارند که هرچه زودتر، از این سرا به آن سرا نقل مکان کنند.^۱

این مثال برای آن است که دنیا را هدف و قرارگاه اصلی ندانیم و اگر در دنیا دنبال مال، امکانات، روزی و تأمین زندگی می‌رویم، برای رسیدن به سعادت برتر و ابدی در آخرت باشد. بارها شنیده‌ایم که دنیا مزرعه آخرت است. امیرمؤمنان علیه السلام می‌فرماید:

بِالدُّنْيَا تُحْرَزُ الْآخِرَةُ.^۲
آخرت به وسیله دنیا به دست می‌آید.

نیز از سخنان آن حضرت است:

۱. «مَثَلُ مَنْ اغْتَرَّ بِهَا كَمَثَلِ قَوْمٍ كَانُوا بِمَنْزِلٍ خُصْبٍ...» (نهج البلاغه، نامه ۳۱).

۲. نهج البلاغه، خطبه ۱۵۶.

نَعْمَ الْعَوْنُ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ^۱.

دنیا چه یاور و کمک خوبی برای آخرت است.

روزی پیامبر بزرگوار ما فرمود: «آیا به شما خبر دهم که بدبخت‌ترین افراد چه کسی است؟» گفتند: «آری ای رسول خدا.» حضرت فرمود: «کسی که فقر دنیا و عذاب آخرت برای او جمع شود.»^۲ یعنی هر دو را داشته باشد. کسی که از نظر مالی فقیر است، دست کم باید بکوشد با تقوا و پاک‌دستی و خداترسی آخرت خوبی داشته باشد؛ وگرنه اگر انسان هم در دنیا فقیر و بدبخت باشد و هم به سبب بی‌مبالاتی و بی‌تقوایی در آخرت گرفتار عذاب خدا شود، این بدترین شقاوت است و چنین کسانی بازندهٔ دنیا و آخرت هستند: ﴿خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ﴾.

باید برای طلب روزی از راه حلال کوشید؛ بر خدا توکل کرد و از او وسعت رزق طلبید و در پی این دعا، دنبال کسب‌وکار رفت و روزی حلال و اندک را بر درآمد حرام و فراوان ترجیح داد و به روزی الهی قانع بود تا خدا هم برکت دهد.

۱. بحار الانوار، ج ۷۰، ص ۱۲۷.

۲. بحار الانوار، ج ۱۰۰، ص ۲۰.

تلاش برای کسب حلال، دنیاطلبی نیست. کسی که بکوشد به رزق حلال دست باید و رفاه همراه با دین‌داری داشته باشد، به خیر دنیا و آخرت می‌رسد. دنیا را باید وسیلهٔ آبادساختن خانهٔ آخرت قرار داد.

افزایش روزی

فصل پنجم

هرچند خداوند روزی انسان‌ها را مقدر کرده است، برخی عوامل سبب کاهش روزی است و بعضی عوامل رزق را می‌افزاید. در ادامه به این عوامل اشاره می‌کنیم:

۱. خواستن از خدا

پنجره

وقتی روزی بندگان به‌دست خداوند است، در کنار تلاش، باید دست‌نیاز و چشم‌امید ما به درگاه او باشد و برای وسعت رزق خویش دعا کنیم. در آیات *قرآن*، مسافرت و تلاش برای کسب روزی را همراه با طلب فضل خدا مطرح کرده است.^۱ این بدان معناست که رزاق ما خداوند است و تلاش ما وسیله است: از تو حرکت، از خدا برکت.

امام باقر علیه السلام می‌فرماید:

رزق‌ها تقسیم شده است. خداوند را فضل و احسانی است که آن را صبح‌ها میان طلوع فجر تا طلوع خورشید تقسیم می‌کند؛ پس

۱. از جمله در این آیات: اسراء، ۱۲؛ مزمل، ۲۰؛ نساء، ۳۲.

از خدا بخواهید و پس از طلوع فجر، خدا را یاد کنید که در روزی شما مؤثر است.^۱

در دعاهایی که از ائمه نقل شده است، یکی از خواسته‌ها، وسعت رزق و روزی حلال و پربرکت است. این می‌رساند که دعا در وسعت روزی تأثیر دارد. اینکه در آیات قرآن آمده است: ﴿يَسْطُرُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ﴾^۲ شاهد بر این است که روزی بخش و افزایش‌دهنده رزق، اوست؛ پس باید از او خواست؛ چون که گنجینه‌های عالم هستی به‌دست اوست و چیزی از آن کاسته نمی‌شود و دریای کرم او بی‌کرانه است.

۲. سحرخیزی

در روایات بسیاری آمده است که سحرخیزی و صبح زود برخاستن و دنبال کسب و کار رفتن، مایه وسعت رزق است. تعبیر «بُکُور» در روایات به این معناست. پیامبر خدا ﷺ می‌فرماید:

الْبُكُورُ مُبَارَكٌ يَزِيدُ فِي جَمِيعِ النَّعْمِ خُصُوصاً فِي الرِّزْقِ.^۳
صبح‌خیزی مایه برکت است و همه نعمت‌ها را می‌افزاید؛
به‌خصوص روزی را.

در حدیث دیگری می‌فرماید: «برای طلب روزی و حاجت‌های دیگر، صبح‌خیز باشید و اول روز در پی آن بروید؛ چراکه حرکت و تلاش اول

۱. بحار الانوار، ج ۸۲، ص ۳۲۳.

۲. سیأ، ۳۶.

۳. آداب المتعلمین، ص ۱۴۴.

روز مایهٔ برکت و پیروزی است.»^۱

۳. نیکی و دست‌ودل‌بازی

خداوند اگر احسان و سخاوت و دست‌ودل‌بازی را در بندگانش ببیند، جبران می‌کند و رزق بیشتری می‌دهد. امام صادق علیه السلام می‌فرماید:

إِنَّ الْبِرَّ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ.^۲
نیکی روزی را می‌افزاید.

در حدیث دیگری فرموده است: «هرکس به خانواده‌اش خوب برسد و نیکی کند، رزقش افزایش می‌یابد.»^۳ در سخن دیگری از امام علی علیه السلام آمده است:

اسْتَنْزِلُوا الرِّزْقَ بِالصَّدَقَةِ.^۴
رزق را با صدقه‌دادن فرود آورید.

از مجموع این‌گونه احادیث برمی‌آید که احسان، صدقه، خرج کردن در راه خدا، دست‌دهنده و سخاوتمند داشتن و پرداختن زکات موجب افزایش روزی می‌شود. خداوند هم از این‌گونه اعمال، خرسند و راضی می‌شود و جبران می‌کند.

۱. خیر و برکت از نگاه قرآن، ص ۵۲۰.

۲. بحار الانوار، ج ۷۱، ص ۸۱.

۳. بحار الانوار، ج ۶۸، ص ۳۹۶.

۴. نهج البلاغه، حکمت ۱۳۷.

۴. خوش اخلاقی

حسن خلق و رفتار خوب با خانواده و دوستان و هموعان آثار فراوانی دارد. یکی از آثار آن افزایش روزی است. امام علی علیه السلام می فرماید:

حُسْنُ الْخُلُقِ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ.^۱
اخلاق خوب روزی را می افزاید.

در حدیث دیگری از آن حضرت آمده است:

فِي سَعَةِ الْأَخْلَاقِ كُنُوزُ الْأَرْزَاقِ.^۲
گنجینه های روزی در اخلاق خوب است.

وسعت اخلاق که در حدیث آمده است، افزایش دهنده روزی به شمار رفته است. وسعت اخلاق همان ساده گیری و سخت گیری نکردن است. همچنان که در حدیث دیگری از آن حضرت نقل شده است، سخت گیری و فشار، اخلاق را خراب می کند و آسان گیری، رزق ها را فراوان و سرشار می سازد.^۳

۵. باوضوبودن

مداومت بر طهارت و همیشه باوضوبودن از عوامل دیگر وسعت رزق است. شخصی به رسول خدا صلی الله علیه و آله گفت: «دوست دارم روزی ام زیاد شود.»

۱. بحار الانوار، ج ۶۸، ص ۳۹۶.

۲. بحار الانوار، ج ۷۴، ص ۲۸۷.

۳. غرر الحکم، حدیث ۸۰۲.

حضرت فرمود:

دُمْ عَلَى الطَّهَارَةِ يُوسَّعَ عَلَيْكَ فِي الرِّزْقِ.^۱
همیشه با وضو باش تا روزی تو وسعت یابد و زیاد شود.

۶. امانت‌داری

از قدیم گفته‌اند آدم درستکار و خوش‌معامله شریک مال مردم است. کاسبی که امین باشد، مشتری بیشتری خواهد داشت. از این رو در کلام حضرت علی علیه السلام آمده است:

اسْتَعْمَالُ الْأَمَانَةِ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ.^۲
به کارگیری امانت روزی را می‌افزاید.

۷. دعا برای دیگران

غیر از خواستن از خدا که پیش‌تر گذشت، دعا برای برادران مؤمن، پشت‌سرشان و در غیابشان، از عوامل فزونی روزی است. از امام محمد باقر علیه السلام نقل شده است که به یکی از اصحابش به نام حمران بن اعین چنین سفارش فرمود:

عَلَيْكَ بِالذُّعَاءِ لِإِخْوَانِكَ بِظَهْرِ الْغَيْبِ فَإِنَّهُ يَهِيلُ الرِّزْقَ.^۳
پشت‌سر برادران ایمانی‌ات برایشان دعا کن؛ چراکه این کار روزی

۱. میزان الحکمه، حدیث ۷۱۹۴.

۲. بحار الانوار، ج ۷۱، ص ۱۷۲.

۳. بحار الانوار، ج ۷۳، ص ۶۰.

را سرشار می‌سازد.

عوامل دیگری همچون نیت خوب، پرداخت زکات، مواسات و ایثار به برادران دینی، اطعام دیگران و... نیز بیان شده است که سبب افزونی روزی می‌شود.

پنجره

ناگفته نماند که این عوامل به‌خواست خدا می‌تواند زمینه‌ساز توسعه رزق بندگان ازسوی خداوند رزاق باشد. ممکن است کسی خوش‌اخلاق باشد و احسان و دعا کند یا دائم‌الوضو و نیکوکار و اهل صدقه باشد؛ ولی در زندگی دچار تنگنای معیشتی باشد و روزی‌اش افزایش نیابد. مصلحت خدا را هم نباید از یاد ببریم.

ممکن است خداوند صلاح بنده‌ای را در آن ببیند که وسعت رزق داشته باشد یا برخی گناهان و رفتارهای نامناسب او در زندگی سبب شود که خداوند روزی‌اش را نیفزاید. بعضی از گناهان رزق را کم می‌کند. از ما تلاش و دعا، از خدا هم خیروبرکت، **إِنْ شَاءَ اللَّهُ**.

برخی از عوامل مانند دعا، سحرخیزی، احسان و نیکی، خوش اخلاقی، پیوسته باوضو و طهارت بودن، امانت‌داری و درستکاری، دعا برای دیگران، پرداخت زکات و صدقه موجب افزایش رزق و روزی انسان می‌شود.

حلال خوارِ برنده و حرام خوارِ بازنده

فصل ششم

دنیای ما طبق آنچه خدا و دین فرموده است و براساس آنچه از تجربه برمی آید، دنیای تأثیرگذاری اعمال و صفات و جهان عمل و عکس‌العمل است. کار نیک برای ما فرجام شایسته‌ای را رقم می‌زند و کار بد در زندگی ما تأثیر سوء دارد: «گندم از گندم بروید جو ز جو.» هرچه بکاری، همان را درو می‌کنی. درزمینه کسب‌وکار حلال، درآمدهای مشروع، حرام‌خواری، لقمه حرام خوردن و خوراندن هم همین رابطه وجود دارد. تأثیر آن هم در دنیا درباره خود ما و نسل و فرزندان ما روشن است و هم در آخرت زمینه‌ساز سعادت، شقاوت، بهشت و جهنم برای ماست.

پنجره

از این رو مؤمنان مواظبانند که کسب‌وکارشان حلال باشد؛ لقمه پاک و حلال بخورند و به خانواده و فرزندان‌شان بخورانند و از ورود مال حرام به زندگی خویش پرهیز کنند؛ سر سفره حرام ننشینند و از درآمدهای نامشروع استفاده نکنند. ایشان مراقبانند اگر خمس و زکات بدهکارند، بپردازند و زندگی خود را از مال خمس‌نداده و آلوده به حرام و مشتبه نچرخانند؛ چراکه همه این‌ها در روح، فکر، شخصیت، عاقبت‌به‌خیری، رستگاری یا شقاوت انسان و نسلشان مؤثر است.

به همین دلیل، زنان باردار مؤمن از دست هرکسی غذا نمی‌گیرند و سر هر سفره‌ای نمی‌نشینند؛ چون در آینده فرزندی که در شکم دارند اثر می‌گذارد.

امام حسین علیه السلام در روز عاشورا، هرچه آن قوم ستمکار را نصیحت کرد تا دست به خون فرزند پیامبر نیالیند و او را بی‌گناه نکشند و به وجدان‌های خویش برگردند و از یاری دشمن ظالم دست بکشند، اثری نداشت. سپاه دشمن حتی حاضر نبودند به سخنان آن حضرت گوش دهند، تا چه رسد به اینکه موعظهٔ امام را بپذیرند و در قتل وی شرکت نکنند. از این رو سیدالشهدا علیه السلام خطاب به آنان فرمود:

قَدْ مُلِّتْ بُطُونُكُمْ مِنَ الْحَرَامِ.^۱

شکم‌هایتان از حرام پر شده است.

آری، لقمهٔ حرام و دریافت پول و عطا‌های نامشروع، انسان را به جنگ با امام معصوم می‌کشاند و به طغیان وا می‌دارد. در اینجا بعضی احادیثی را می‌آوریم که به تأثیر لقمهٔ حلال و حرام اشاره کرده است:

۱. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله می‌فرماید:

مَنْ أَكَلَ الْحَلَالَ أَرْبَعِينَ يَوْمًا نَوَّرَ اللَّهُ قَلْبَهُ.^۲

هرکس چهل روز غذای حلال بخورد، خداوند دلش را نورانی می‌کند.

۱. لهوف، ص ۱۵۷؛ بحار الانوار، ج ۴۵، ص ۸.

۲. بحار الانوار، ج ۱۰۰، ص ۱۶.

۲. رسول خدا ﷺ می‌فرماید:

مَنْ أَكَلَ لُقْمَةً حَرَامًا لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلَاةٌ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً.^۱
هر کس لقمه حرام بخورد، تا چهل شب هیچ نمازی از او پذیرفته نمی‌شود.

۳. پیامبر ﷺ می‌فرماید:

لا يدخل الجنة جسد غُذِيَ بحرام.^۲
جسد و بدنی که از حرام تغذیه شده است، وارد بهشت نمی‌شود.

۴. امام باقر علیه السلام می‌فرماید:

إِنَّ الرَّجُلَ إِذَا أَصَابَ مَالًا مِنْ حَرَامٍ لَمْ يُقْبَلْ مِنْهُ حَجٌّ وَلَا عُمْرَةٌ
وَلَا صَلَاةٌ رَحِمَ حَتَّىٰ أَنَّهُ يَفْسُدُ فِيهِ الْفَرْجُ.^۳
هرگاه کسی از راه حرام مالی به دست آورد، حج و عمره و
صله رحم از او قبول نمی‌شود؛ حتی آنکه دچار فساد جنسی هم
می‌شود.

۵. رسول خدا ﷺ می‌فرماید:

تَرَكَ لُقْمَةً حَرَامًا أَحَبُّ إِلَيَّ إِلَى اللَّهِ تَعَالَىٰ مِنْ صَلَاةِ الْفَنَى رُكْعَةً
تَطَوُّعًا.^۴

۱. میزان الحکمه، حدیث ۳۶۶۰.

۲. جامع الاحادیث، ص ۲۸۹.

۳. میزان الحکمه، حدیث ۳۶۶۶.

۴. میزان الحکمه، حدیث ۳۶۷۰.

ترک یک لقمه حرام نزد خدا محبوب‌تر از دوهزار رکعت نماز مستحب است.

۶. حضرت علی علیه السلام خرمای دقل (نامرغوب) خورد و روی آن آب نوشید و آنگاه بر شکم خود زد و فرمود:

مَنْ أَدْخَلَ بَطْنَهُ النَّارَ فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ.^۱

هرکس با حرام‌خواری، آتش وارد شکم خود کند، از رحمت خدا دور باد.

وقتی می‌توان با غذای ساده و حلال سیر شد، چرا انسان با لذت حرام‌خواری خود را اهل جهنم کند؟

۷. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله می‌فرماید:

مَنْ أَكْتَسَبَ مَالًا مِنْ غَيْرِ حِلِّهِ كَانَ زَادَهُ إِلَى النَّارِ.^۲

هرکس از راه غیر حلال مالی به دست آورد، ره‌توشه او به سوی آتش دوزخ خواهد بود.

۸. آن حضرت می‌فرماید: «هرکس غذای حلال بخورد، بر سر او فرشته‌ای می‌ایستد و برای او استغفار می‌کند تا آنکه از خوردن فراغت یابد.»^۳

۱. تنبیه الخواطر، ج ۲، ص ۴۶؛ میزان الحکمه، حدیث ۳۶۷۱.

۲. بحار الانوار، ج ۱۰۰، ص ۱۰.

۳. بحار الانوار، ج ۱۰۰، ص ۱۱.

۹. نیز از آن حضرت روایت است که فرمود: «هرکس بر مال حرامی تسلط یابد، ولی از ترس خدای متعال آن را واگذار کند و استفاده نکند، در محبت و رحمت الهی وارد می‌شود و دستور می‌دهند که وارد بهشت شود.»^۱

۱۰. در حدیث معراج آمده است که پیامبر اکرم ﷺ فرمود: در شب معراج بر گروهی گذر کردم که جلوی آن‌ها طبق‌ها و سفره‌هایی پر از گوشت پاکیزه و گوشت کثیف نهاده شده بود. آنان از گوشت‌های خبیث و ناپاک می‌خوردند؛ ولی از گوشت‌های تمیز و پاک استفاده نمی‌کردند. پرسیدم: «ای جبرئیل، اینان چه کسانی هستند؟» گفت: «اینان کسانی‌اند که در دنیا حلال را رها کرده‌اند و حرام می‌خورند.»^۲

۱۱. رسول خدا ﷺ می‌فرماید:

مَنْ كَسَبَ مَالًا مِنْ غَيْرِ حِلِّهِ أَفْقَرَهُ اللَّهُ.^۳

هرکس از راه غیرحلال مال به دست آورد، خداوند او را فقیر می‌سازد.

از مجموع این احادیث استفاده می‌شود که اکتفا کردن به رزق حلال و کوشش برای تأمین زندگی از راه مشروع و صحیح، سعادت‌آور است. در

۱. بحار الانوار، ج ۱۰۰، ص ۱۷.

۲. بحار الانوار، ج ۷۲، ص ۱۷۲.

۳. شیخ طوسی، امالی، ص ۱۸۲.

مقابل، به درآمدهای نامشروع و کسب روزی از راه حرام و رفتن سراغ شغل‌های حرام و ثروت‌های حرام سعادت را از انسان، خانواده و فرزندان او می‌گیرد و انسان در آخرت هم دچار عذاب الهی می‌شود.

« خلاصه

با وجود راه‌های درآمد حلال، نباید سراغ مال حرام، شغل حرام، رزق شبهه‌ناک و ثروت‌های نامشروع برویم؛ زیرا مؤاخذه الهی را در پی دارد و در نسل ما هم تأثیر سوء می‌گذارد.

سخن آخر

مال و ثروت یکی از عرصه‌های امتحان الهی است. بعضی‌ها در آزمون الهی روسفید و موفق می‌شوند؛ بعضی هم شکست می‌خورند. افراد مؤمن و خداترس نباید دچار وسوسه‌های شیطانی شوند. مال فراوان و درآمدهای کلان و نامشروع جاذبه دارد و خیلی‌ها برای ثروتمند شدن یا تهیه زندگی تجملاتی و مرفه برای خود و لذت‌بردن از زندگی سراغ مال حرام می‌روند؛ ولی روز حساب و قیامت هم در پیش است و در چنان مال و ثروتی برکت نیست.

کسانی که خمس و زکات نمی‌دهند، زندگی خود را به حرام آمیخته می‌کنند. کسانی که حقوق حرام دریافت می‌کنند، به سعادت خود و فرزندان خویش چوب حراج می‌زنند. آنان که برای به‌دست‌آوردن پول و ثروت در قید و بند حلال و حرام نیستند و از هر راه که شد، می‌خواهند پول‌دار شوند، چگونه مدعی مسلمانی‌اند؟ مسلمانی تنها به نماز و روزه نیست؛ رعایت حکم خدا و رضای پروردگار هم جزء مسلمانی است.

گاهی فرزندان بعضی از مردم، فاسد و گناهکار و بی‌دین می‌شوند.

پدر و مادر علت را نمی‌دانند و می‌پرسند: «ما که اهل نماز و روزه و مسجد و عزاداری هستیم. چرا فرزندانمان چنین خراب شدند؟» آنان غافل‌اند از اینکه لقمهٔ حرام و درآمدهای نامشروع چنین آثاری را در پی دارد.

پنجره

از رفتگر شهرداری یا رانندهٔ تاکسی باید درس آموخت که کیف پر از پول پیدا می‌کند و آن را به صاحبش برمی‌گرداند و برای خود بر نمی‌دارد؛ چون بالاخره از آن دیگری است و حق برداشتن برای خود را ندارد. ترس از خدا و قیامت سبب می‌شود که دست، نگاه، کار و درآمد انسان حلال و مجاز باشد و انسان سراغ حرام نرود.

نباید چشم‌وهم‌چشمی با دیگران در تهیهٔ زندگی لوکس و تجملاتی، انسان را به بی‌راههٔ گناه بکشاند. نباید با جعل، دروغ، سندسازی، فاکتورهای تقلبی و به هم‌بافتن راست و دروغ، به آلف و الوف رسید؛ ثروتی انباشت و دنبال هوس‌رانی بود.

کسی که به روزی حلال و اندک قناعت کند، خداوند به زندگی‌اش برکت می‌دهد. کسی که دنبال حرام برود و لقمه‌های حرام و ثروت‌های بادآورده و نامشروع او را مست و مغرور کند، باید روزی، یا در دنیا یا

در آخرت، تاوان پس دهد؛ چوب خدا صدا ندارد. کاسب و تاجر حبیب خداست؛ به شرط اینکه کسب و تجارتش حلال و دور از ظلم، اجحاف، احتکار، گران‌فروشی و تقلب باشد؛ گرفتار ربا نشود؛ سر مشتری کلاه نگذارد و پاک‌دست باشد. کوشش برای تأمین معاش عبادت است و پاداش جهاد دارد؛ اما به شرط آنکه حلال و خدایسند و مشروع باشد. امید است خداوند توفیق دهد در زندگی از مرز حلال عبور نکرده و خط قرمزهای شرع مقدس را رعایت کنیم و نشان دهیم که بنده خدا هستیم، نه برده هوس.

خدایا رزق و روزی ما را از راه حلال افزایش بده.
خدایا زندگی‌های ما را از مال حرام و لقمه حرام پاک کن.
خدایا به ما وسعت رزق و سعادت دنیا و آخرت در سایه
دین‌داری و تقوا عنایت فرما.
آمین یا رب العالمین.

۱. حسین انصاریان، *حلال و حرام مالی*، قم: عرفان.
۲. محمد وحیدی، *درآمدهای حلال و حرام*، قم: سنابل.
۳. محمدعلی قاسمی، *روزی حلال*، قم: نورالزهرا.
۴. اسماعیل محمدی، *فقه و زندگی؛ احکام معاملات ملکی*، قم: نورالسجاد.
۵. محمود شریفی، *چهل حدیث حلال و حرام*، قم: معروف.
۶. علی اکبر صمدی، *آثار گناه در زندگی*، قم: مسجد مقدس جمکران.

لوح فشرده کتابچه‌های رهنما (نسخه ۲)

مجموعهٔ یک صد جلدی کتابچه‌های رهنما

مسابقه فرهنگی - روزی حلالم آرزوست

* سؤالات از متن موجود طرح شده است و افراد بالای ۱۲ سال می توانند در این مسابقه شرکت نمایند.

* برای شرکت در مسابقات فرهنگی، به روش های زیر می توانید اقدام کنید:

۱. ارسال پیامک به سامانه ی ۳۰۰۰۸۰۲۲۲۲

۲. محتوای کتاب همراه با سؤالات مسابقه در سامانه اطلاع رسانی آستان قدس رضوی به نشانی: www.razavi.aqr.ir قابل دسترسی می باشد.

۳. شرکت کنندگان گرامی می توانند در طول شبانه روز با مراجعه به دفاتر راهنمای زائر مستقر در حرم مطهر، پاسخنامه را در صندوق های مسابقات فرهنگی بیاندازند.
* برای شرکت در مسابقه از طریق پیامک کافی است شماره ی گزینه های صحیح سؤالات را به صورت یک عدد پنج رقمی از چپ به راست، پس از ذکر نام مسابقه، به همراه نام و نام خانوادگی، به سامانه ی ۳۰۰۰۸۰۲۲۲۲ پیامک نمایید.

مثال: روزی حلالم آرزوست ۱۴۳۲۱ علی عباسی

هر فرد فقط یک بار می تواند در مسابقه شرکت نماید. پیامک ها و پاسخنامه های تکراری حذف می شود.

* هزینه ارسال پاسخنامه از طریق « پست جواب قبول » پرداخت شده و نیاز به پاکت و الصاق تمبر نیست.

* آخرین مهلت شرکت در مسابقه یک ماه پس از دریافت کتاب می باشد.

* قرعه کشی به صورت روزانه انجام می شود و نتیجه قرعه کشی از طریق همین سامانه، به اطلاع برندگان خواهد رسید.

* تذکر: مطالب، نظرات و پیشنهادهای خود را در پیامک جداگانه ای ارسال نمایید.

تلفن تماس: ۲۰۰۲۵۶۹ - ۳ - ۵۱

مسابقه فرهنگی - روزی حلالم آرزوست

سؤال اول. این سخن از کدام معصوم علیه السلام نقل شده است؟ «تلاش کننده برای تأمین

زندگی خانواده اش، مانند جهادکننده در راه خداست.»

۱. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله ۲. امام کاظم علیه السلام ۳. امام هادی علیه السلام ۴. امام حسن عسکری علیه السلام

سؤال دوم. آیه ۱۶۸ سوره مبارکه بقره بر کدام گزینه دلالت دارد؟

۱. پرهیز از تعریف جنس هنگام فروش و بدگویی از جنس هنگام خرید.

۲. دوری از ربا، قسم دروغ و پوشاندن عیب در اجناس.

۳. کسب روزی پاک و حلال و پرهیز از درآمدهای نامشروع.

۴. اهمیت آشنایی با فقه و احکام کسب و کار.

سؤال سوم. ترجمه این حدیث کدام گزینه می باشد؟ «دُم عَلَى الطَّهَارَةِ يُوسَّعُ عَلَيكَ

فِي الرِّزْقِ»

۱. گنجینه های روزی در اخلاق خوب است. ۲. آخرت به وسیله دنیا به دست می آید.

۳. دنیا چه یا و رو کمک خوبی برای آخرت است. ۴. همیشه با وضو باش تا روزی تو وسعت یابد.

سؤال چهارم. بر اساس سخن پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله هرکسی چند روز غذای حلال بخورد تا

خداوند دلش را نورانی کند؟

۱. بیست روز ۲. چهل روز ۳. پنجاه روز ۴. هفتاد روز

سؤال پنجم. طبق متن کتاب، کدام گزینه درست نیست؟

۱. لازمه روزی حلال، آشنایی با فقه و احکام شرع درباره کسب و کار است.

۲. دین اسلام، تلاش برای زندگی خوب و رفاه نسبی و بی نیازی از دیگران را تشویق کرده است.

۳. کسانی که خمس و زکات نمی دهند، زندگی خود را به حرام آمیخته می کنند.

۴. اگر کسی دنیایش را تابع دینش قرار دهد، فقط به دنیایش می رسد.

مشخصات

نام و نام خانوادگی:

نام پدر: تحصیلات:

استان: شهر:

تلفن ثابت باکد شهر:

شماره همراه:

پاسخ نامه مسابقه فرهنگی روزی حلالم آرزوست

گزینه	۱	۲	۳	۴
پرسش اول				
پرسش دوم				
پرسش سوم				
پرسش چهارم				
پرسش پنجم				

لبه کاغذ را پس از برش تا زده و بچسبانید

پست جواب قبول

..... فرستنده:

.....

.....

..... کد پستی:

از این قسمت تا شود

هزینه پستی براساس قرارداد شماره ۲۵۱ - ۹۱۷۳۴ پرداخت شده است.

طرف قرارداد: اداره تولیدات فرهنگی آستان قدس رضوی

صندوق پستی: ۳۵۱ - ۹۱۷۳۵